

UNIVERSUL LITERAR

ABONAMENTUL
LEI 2,60 ANUAL
Abonamentele se fac
numai pe un an.

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR :
Mestugean, Victor Eftimiu, D-na Dr. E. Kaminski, R. Cioflec, Ludovic
Dauș, Gabriel Donna, Victor Anestîn, I. Iliescu, Al. T. Dumitrescu,
I. C. Aslan, St. Scriban, etc.

ANUNCIURI
Linia pe pagina 7 și 8
—BANI 20—

ORORILE REZBOIULUI.

D. IOAN ANESTIN

Marele artist în onoarea căruia s'a dat Joul seara un mare festival la teatrul național din Craiova.

CANTECUL ROMÂNULUI

*Române, ascultă Balcanii ce cântă!...
E cântec de arme, de săbii:
Oștirile slave Islamul frământă...
Ce? Vulturul Romii e-azi aripă frântă?
Sfârmate-ale sortii corăbii?*

*Dar unde e oare mândria străbună?
Ați astăzi Românii sunt slabii?
Se poate ca soarele Dacii s'apună
Când încă fanfara dreptății nu sună
Carpaților și Basarabii?*

*Dar ce? Bucovina nu poartă mormântul
Lui Ștefan cu aceeași credință?
Dobrogea lui Mircea nu știe cuvântul
De 'n viitor războinic preschimbă avântul
Iar vijorul în biruință?*

*Măi suferi Române, să stea Fărșeroșii
Ca vulturii cu aripi tăiate?
Pe-olimpice piscuri tot ei sunt iloșii?
N'auzi tu cum Pindul își chiamă nepoșii
Sub flamura-i de libertate?*

*Le-ți lira și spada, și-ți apără dreptul,
Acesta te-e rostul, Române!...
Un dar de mai bine să-ți tremure pieptul!...
La luptă!... Acesta e azi înțeleptul
Oracol al zilei de mâine!...*

*Când ceasul chemării sublime suna-va,
Ridică-te 'n valuri de valuri
Ș'arși tuturoră virtutea și slava
Ce pururea 'n lupte măreț te purta-va
Prin mândrele glorii portaluri.*

*Ridică-te mândru! Românul nu plânge
Pe drumul ce duce spre Soare.
Căci vremea azi neamuri cu neamuri le strânge,
Să fie o limbă, să fie un sânge,
Iar Tisa și Nistrul — hotare!...*

Leontina Hiescu

Peste câteva clipe fierb într-o ulcică călî-va „cartofi”, sub ochii plini de nerăbdare și încă de alătea și atâtea înțelesuri ai babei.

Infundase gaura din perete, care o de altfel folosită mai mult pentru trecerea pisicii decât pentru lumină. De ce o infundase? Din vreme în vreme se uită cu oarecare grijă spre ușă, murmurând chiar... Foarte bine făcuse că o infundase... Nu-i acasă baba... Intuneric și pustiu...

Pisica se froacă mereu de rochie. Bătrâna îi face vânt cu mâna și-i zice ce păturoasă.

Când apa ciocotește în ulcică, baba Maria, muncită de gânduri, vrea să tragă zăvorul.

Și nu-l trage nici când de pe măsua scundă cu trei picioare lesa burii calzi ai cartofilor.

Cu o poftă, pe care o aduce muncă istovitoare din zorii zilei și până în noapte, imbucă din pâne apoi din cartoful muiat în sare. Dar nu trage zăvorul... Când, apoi, se ridică, își face cruce și zice „fartă” în loc de mulțumescu-ți Doamne... Pentru că-tăiași dată mâncaase în furat...

După ce a adunat toate fărâmiturile a rămas multă vreme lângă foc și tot mai mult era chinată de gândul că nu s'a putut stăpâni tocmai la bătrânețe. Se mai zângăia însă cu gândul că e bătrână, că e văduvă și sărmană — și în evanghelie se vorbește în milă de văduve... vduvele și orfanii.

A rămas multă vreme îngândurată privind une-ori scrutător în ochii pisicii. Parcă și ea începuse să gândească... Pentru ce-l căta în față? Pentru ce nu mai mirolăia?... Îi făcu vânt cu piciorul, parcă vrând să-l cunoască părerea... Pisica căzu le-neșă, dar se apropie iar, torcând... Sângele parcă începu să i se urce la cap. Poate era galbenă... Tresări, părându-i-se că aude poarta... Dacă acum ar trăsni-o Dumnezeu?! Și dacă șerpii, dacă diavolii iadului ar veni s'o sfășie înainte de a intra sub țărână?!

Căută iarăși să-și amintească bine de unde îi luase... și era tot mai mult incredințată că luase de dincolo de brazdă, dela om bogat, iar nu din locșorul lui Precup, cel cu masă săracă și cu guri multe. Și adormi cu gândul că luase de dincolo de brazda lui Precup, un cuih...

... Se aștepta bătrâna la necaz — și în adevăr copiii lui Precup nu întârziară să vină să-i ceară socoteală... Aruncați cu pietre, cu cartofi, cu ce apucaă — și cum cădea cartoful, șarpele își scotea capul.

În zadar se ruga baba „Ghiorghită mamă” — băieții nu voiau s'o lerte... Câte doi cădeau odată și două limbi se arătau într'un șuer care umpleau sufletul de groază.

„Atăția șerpi au să te chinuiească în iad” — îi răsună în minte — și își aminti că șapte cartofi luase. Șapte încăpuseră în ulcica ei. Copiii rădeau cu hohot...

„Și iarăși fierbe cartofi — de data asta cu zăvorul tras; apa ciocotește gata să arunce coperământul. Dela o vreme îl ridică să încerce cu furculița, dar câteva capete șuierătoare se iviră printre cartofi. Trânti coperământul — dar și șerpii începură să roiască după ea într'un șuer lacom, tărăndu-și fiecare cartoful.

Când aproape înghețată de groază, tresărind se ridicase în coate, baba Maria îi auzea încă șuerând — și pe ici pe colo sfășia intunericul câte-călimă tremurândă de lumină. Închidea ochii, dar limbele se arătau mai roșii... Erau alți ochi pe cari Dumnezeu îi dăduse ca să se muncască... Când prin rugăciune încerca să alunge gândurile de spaimă, când putea să alunge din minte șueratul și limbile ascuțite și veninoase atunci începea un cartof să se rosto-

golească după altul — și, ori cât și-ar fi strâns pleoapele, se arătau din nou capetele pistrițe, cu limbele desfăcute căscate.

Făcu de trei ori semnul crucii, dar nu îndrăzni să aprindă lumânarea să-l vadă bine sau să se ducă în tindă să vadă dacă mai arde focul...

Chemă de câteva ori pisica, care, de la o vreme, sări în așternut, mirolăind și urmând apoi liniștită să toarcă. De șerpi de bună seamă și ea trebuia să se teamă.

Când ațipi din nou, îngână domol glasul lui Ghiorghită la fereastră: — Ei, ce facem cu cartofii?

Acuma simți un îngheț străbătându-ți din tălpi și până în creștet și capul începu să-i vruască surd.

— Tu ești Ghiorghită? — îngână cu o voce care nu mai era a ei și de care îi era frică parcă.

Copilul nu vrea să răspundă.

Se coboră fără agorot din pat și se apropie de fereastra dela ogradă. Și fiindcă nu putea să zărească nimic, privi și pe cea dela drum. După ce se lăsase biruită din nou pe pat, copilul întrebă dacă mai așteaptă...

A doua zi s'a tot bătut cu gândul că se ducă la Precup și nu s'a putut hotărî; iar noaptea următoare toți copiii omului au venit la fereastră. Dimineața următoare, cochili adâncii și căutătura specială, bătrâna se duse la părintele Ștefan să-și uşureze sufletul! Iar preotul a povăluit-o să se roage și să facă pomana.

Și în cea dintâi Duminică luă, pe muncă, dela curtea boierească un sort plin cu cartofi și atârnă căldarea la vatră.

Până să înceapă a fierbe cartofii, s'a repezit în vecini și a adus o oală cu lapte.

Dar vecina:

— Ce faci cu atâta lapte, leică Marie?

Îi venea s'o lovească cu oala în cap, cu toate că-i dăduse laptele pe datorie. Îngână că-i e nepotul în treacăt spre campanie — și o șterse pripită să nu-i dea apa în foc. Cartofii fierbeau în clocote mari. Jos în oală se pregătea mămăliga, tot așa de gălăgioasă, iar alături în cratiță, sfârâia năprasnic untura.

Trase puțin tăciunii ca să le mai slăbească puterea, ieși la poartă și se uită în lungul drumului. Apoi pe poteca strămătă dintre garduri trecu în dosul grădinilor.

Îi găsi acolo pe Ghiorghită, spânzurat, cu ochii după hamoni salbatic... Voia să facă ham celor patru tovarăși cari așteptau mai la o parte bătând pământul cu „copitele”.

În cea dintâi clipă cași, dar mai cu seamă stăpânul, spânzurat cum se găsea, privi cu oarecare teamă spre bătrână, care numai Dumnezeu putea să știe ce avea să caute prin dosurile acelea. Căută să-și amintească dacă de curând îi făcuse vre-o stricăciune — și, pentru că nu-și amintea nimic, se mărgini să sară jos de pe gard așteptând totuși nehotărât.

Bătrâna le vorbea încet, cu teamă...

— Ce ne dai? întrebă băieții, după ce se priviră unul pe altul.

— Nu vă spun acum.

„Cași” o porniră înainte în fugă, jucând „buiestru” cu vizitiul împreună, care într-o mână ținea frânele și în alta biciul de căneapă. Baba venea în urma când în pas zorit, când în fugă nătângă.

Ajunși acasă, pe câte-și patra îi așeză în jurul mesei scunde, pe care aduse aburind mămăliga laptele, ouăle prăjite și cartofii.

Fu un adevărat ospăț. Copiii mâncau cu poftă și rădeau strengărește. Baba privea cu mulțumire mai lacomă ca însăși lacomia copiilor la pomana pe care o făcuse — și-și simți sufletul ușurându-i-se la fiecare bucatură. Îi se arătară lacrimi în ochi pentru bucuria împăcării cu Dumnezeu.

Când iarăși cași băteau de noaptea pământul cu copitele, baba opri pe vizitiu și-i dădu o strachină cu cartofi să ducă și acasă. Copilul luă vasul, zorit că-l așteaptă „cași”, dar bătrâna îi ținea strâns de mână.

— Spune drept, Ghiorghită, de unde știi săptămâna trecută că am fier cartofi?

Copilul rămase cam încurcat.

— N'ai bătut tu la geam?

— Și baba începu să clătine din cap, ca și când i-ar fi zis „diavole”, iar copilul începu să zâmbiască cu

eari dincoace de Dunăre noi le cunoaştem numai din hrisoave sub numele de judicii săi cnezate, se recunosc astăzi destul de bine la Românii din Bulgaria, deşi bine înţeles şi-au pierdut de mult caracterul lor medieval. Aceste Stătuţele, aşezate de obicei de-a lungul cursurilor de apă şi formate din unul sau mai multe sate, le-am putea numi *gospodinate*, fiindcă conducătorul lor era un *Gospodin*, titlu ce se întâlneşte şi astăzi ca nume de familie purtat exclusiv însă numai de proprietari de origine curat românească.

Am spus că graiul Românilor din Bulgaria deşi nu ne departe de cât Dunărea, diferă de al nostru atât prin topica mai latină, prin puritatea romanică mai bine conservată cât şi prin cuvinte cu totul străine de ale noastre. Aşa, ca să-ţi răspundă omul la obiceiul salutar de călătorie, trebuie să zică: „bună-vă ziua”, iar nu simplu „bună ziua”; doină, colindă (bulgăreşte *coleda*) nu există în limbă, căci vorba „cântec” este destul. Obiceiul de a colinda la Crăciun însă îl are, dar atunci ei spun că „umblă cu „gmnitu”. Acest din urmă cuvânt îl pronunţă aşa că nouă ne lipseşte semnul grafic pentru transcriere, pronunţându-se gmnuit. Un cuvânt de provenienţă latină, *ferrum*, care la noi a ajuns la forma fier, s'a învechit şi mai mult la Românii din Bulgaria, pronunţându-se *şcher*. Ei, bine, asemenea deosebiri dialectale nu pot de cât să dovedească o dezvoltare a parte, locală, într'un timp îndelungat a graiului Românilor din Bulgaria faţă de dialectul nostru din Regat.

Această constatare lingvistică, care atestă existenţa unui element românesc din cele mai vechi timpuri, precum am enunţat în concordanţă cu datele istorice. Şi într'adevăr, după cercetările mele arheologice făcute pe linia Oltului, pe linia Iskerului, am ajuns să determin cu probe epigrafice, că Românii din valea Iskerului sunt urmaşii legionarilor români, din legiunea V-a macedonică, strămutată din Dacia de împăratul Aurelian. Intre altele dovezi sunt stampilele de pe cărămizii cu numele legiunii a V-a macedonică pus înaintea numelui oraşului Oescus de la gura Iskerului, cetatea Ghighii de astăzi stăpânită din vecuri numai de Români. Aceste căteva lămuriri istorico-filologice sunt, cred, îndestulătoare să dovedească vechimea elementului românesc în Bulgaria din epoca romană, şi deci să învederează dreptăţile sale naţionale.

Pe Românii din Serbia nu i-am vizitat, dar din probele de grai pe care le cunosc, din aşezarea lor caracteristică de-a lungul cursurilor de apă (valea Dunării, valea Timocului, etc.), uşor se poate recunoaşte aceeaşi vechime corepunzătoare judeciilor de la noi şi gospodiniilor de la Românii din Bulgaria.

(Va urma)

Al. T. Dumitreacu,

Secretarul Biroului Societăţii
Istorice Române.

Convorbiri astronomice

Planeta Pământul

Eu cred că sunt prea puţini oameni care îşi dau socoteală, că Pământul e un simplu corp ceresc, pe care din întâmplare avem deosebita cinste să-l locuim. Dacă ar fi mulţi cei cari să ştie, să se fie convingi de acest mare adevăr, apoi de sigur că s'ar schimba multe lucruri pe lumea această a noastră, relativ mică. Convingerea aceasta ar face pe oameni mai buni, mai puţin egoişti,

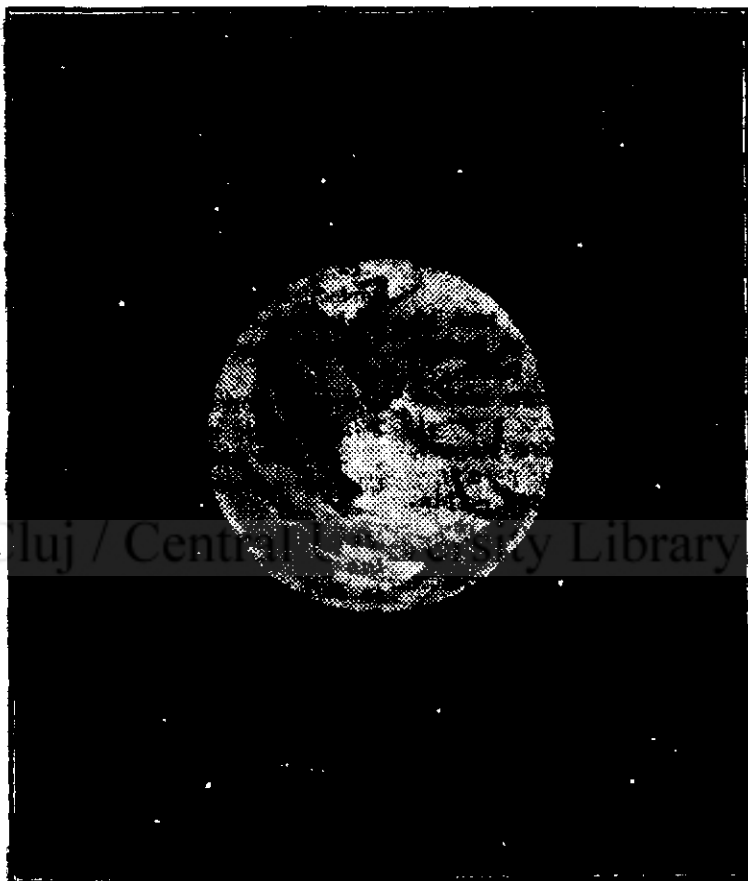
le ar deschide orizonturi mai largi, nu mărginite, strămate, ca în prezent, ar putea să judece pe semenii lor şi lucrurile cu totul altfel.

E poate ridicol să-mi închipuiesc că astronomia ar putea să aibă o atât de mare influenţă, socială, morală, dar ce vreţi, e o idee pe care nu pot să o alung. Nu cunosc un om pasionat pentru cer, care să aibă sufletul rău; iar majoritatea oamenilor răi la suflet, nu cunosc cerul. Rău la suflet! Închipuiţi-vă ce dezastru, dacă acel om poate să exercite o putere oarecare într'o anumită sferă de acţiune omenească!

Pe un astfel de om, să-l pedepseşti numai în chipul următor: să-l ridici sus, sus de tot, până când Pământul începe să-şi piardă însemnătatea, până se rotunjeşte, până ajunge un glob, până ce se face cât o stea, până dispăre, de nu se mai vede, din cauza neînsemnătăţii lui cosmice. Dar un asemenea mijloc e nepracticabil, cel puţin în prezent

surile ce se vor inventa de acum înainte, nu plătim nimic.

E călătorie gratuită, dar e drept că nu am fost întrebaţi, dacă ne convine să mergem spre Vega din Sira, sau mai bine spre altă stea din altă parte a cerului. Dacă nu ţinem nici o socoteală de veşnica învârtire a Pământului în jurul Soarelui şi ne gândim numai cu cât înaintăm cu Soarele împreună, spre ţinta lui, făcând mereu câte 20 km. pe secundă, apoi ajungem la cifre fabuloase pentru o perioadă ca aceea de la clădirea piramidelor şi până azi. Şi cu toate acestea nu am ajuns nicăeri. Dar nici nu vom ajunge. Constelaţiile spre care ne îndreptăm se vor desfigura cu totul fiind numai un efect de perspectivă, vom avea alte constelaţii şi poate vom vedea noul stele mai mari, cari de o cam dată sunt prea mici şi le văd numai lunetele şi placa fotografică. Cine ne poate spune unde vom fi peste 10.000, peste 100.000 de ani? Căci vor fi şi

Pământul în spaţiu

şi rămâne dor să-i convingi cu scrisul, dar din fericele pentru ei, nu citesc asemenea lucruri, le e frică.

Şi cu toate acestea, răutatea omenească nu împiedică Pământul, acest glob ceresc, să-şi vadă de cursa lui nebună în spaţiu, sburând pe fiecare secundă cu aproape 30 de kilometri pe secundă, iuteală ce e prea departe de aceea de 120 km. pe oră a trenurilor şi aeroplanelor noastre.

Cu 30 de km. pe secundă zboară în jurul Soarelui această umilă planetă, acest corp întunecat ce are doar vre-o 12.700 km. în diametru, pe când alte planete sunt cu mult mai mari — sunt şi altele mai mici, e drept, ceia ce e o consolare.

Dar această iuteală ar fi zadarnică, dacă ne-am învârti doar în jurul Soarelui. Am ajunge mereu în acelaşi loc.

Soarele are şi el o iuteală de vre-o 20 km. pe fiecare secundă, îndreptându-se spre un punct ce se află lângă frumoasa stea Vega (numai autorii noştri de cosmografie ne au aflat acest lucru, ei singuri se îndreaptă tot spre un punct din constelaţiunea Hercule). Mergem drept spre acel punct? Nu e probabil.

E mai probabil, că Soarele descrie o imensă orbită, o spirală poate, în jurul unui centru necunoscut până acum. Facem deci fără voie o călătorie frumoasă. Zi de zi mergem cu un expres ce întrec toate expre-

atunci oamenii. Afară dacă nu se vor omorî odată între ei, sau dacă nu va suferi Pământul un accident, care să-i pună capăt vieţii. Ei, dar dacă peste 100.000 de ani tot va mai fi o omenire, s'ar şi putea să fie atât de înaintată, în cât tot ceia ce ştim noi azi cu mare trudă, când începe să ne albească părul, să fie adevăruri ştiute şi de copii.

De o cam dată ştim ceva, ne dăm socoteală de generalităţi şi nu e oare un progres însemnat că nu mai credem ca anticii, că Pământul se află pe spina unui elefant şi elefantul stă pe o broască ţestoasă şi broasca ţestoasă pe ape şi...

Nu, e un progres când spui doar atât: „Pământul e o simplă planetă din sistemul solar şi călătoreşte împrejurul Soarelui, iar Soarele călătoreşte spre constelaţia Liră!”

Dar poate că vor fi şi dintre acei mei înţelepţi, cari retrăgându-se în casa lor vor spune înabufnaţi:

— Şi ce e cu asta

Victor Anestiu.

SĂCUL CU GLUME

— Ia, spune-mi, d-le Mitică, de ce porţi d-ta plete? Eşti poet?

— Nu, d-şoară.

— Atunci poate, muzicant?

— Nici de-cum, dar am un frate care e pictor.

Săptămâna teatrală

„Oricum” piesă în trei acte de d-nul V. Leonescu şi Th. Duşescu-Duflu.

„Oricum” e cea din urmă lucrare dramatică originală reprezentată pe prima noastră scenă în stagiunea de faţă. Autorii îşi propun să ne zugrăvească în cele trei acte unul din tablourile vieţii noastre politice, acela al parvenitizmului lipsit de scrupule.

Nu ne vom ocupa aici de scepticismul temei d-lor Leonescu şi Duşescu, nici nu-i vom raporta uneia sau alteia dintre moravurile politicele noastre, îndeobşte prea bine cunoscute, — cu toate că aceasta priveşte în parte punctul de vedere al concepţiei dramatice. Nu ne ocupăm de aceasta tocmai fiindcă nu s'ar putea susţine, că „Oricum” e un tablou specific al mediului social românesc, aşa cum ar fi bunăoară „Scrisoarea pierdută” pentru vremurile în care a fost scrisă deşi autorii s'au străduit în mare parte să localizeze, să împământenească, oarecum, lucrarea lor. Piesa d-lor Leonescu şi Duşescu, Duflu trebuie privită aşa cum este, ca o lucrare de sine stătătoare.

Un fecior de ţaran plin de ambiţie, reuşeşte să se ridice destul de sus, în mare parte datorită unei escrocherii de rând. Pornirile lui ambiţioase îl îndeamnă astfel nebuneste, către cel din urmă vis, să fie ministru. Toată lumea îl crede de altfel designat şi admiratorii de ocazie se îngrămădesc tot mai strâns în jurul lui. Dar un nobil decavnt, secretarul şi pătaşul „afacerilor” lui Dinu Roteanu, ministrul *in spes*, îi cere mâna fiicei sale în schimbul tăcerii la care se obligă. Refuzul lui Roteanu aduce cu sine scandalul public şi numai moartea accidentală a deputatului, potoleşte spiritele, adună din nou ceata „admiratorilor” risipiţi o clipă, şi sfârşeste cu bine pentru ambiţiosul care „oricum” tine să şi fronească visul.

Cum se vede acţiunea trimbină locală două drame deopotrivă de interesante din punctul lor de vedere: sacrificiul felei pentru ambiţiile tatălui şi zburciunul ambiţiei lui dornic de glorie Cearee lipsese lucrării întregi nu e dar acţiunea — ei conflictul. De aceea toată emoţiunea artistilor, ne-a rămas ne-de-a întregu străină. În faţa unei ture atât de puţin simpatice, ca aceea din „Oricum”, am fi dorit să întâlnim un singur caracter în jurul căruia să graviteze atenţiunea şi simpatia noastră, ca de pildă „Cetăţeanul” din „Scrisoarea pierdută”, mai sus citată.

Uşurinţa cu care fiica îşi oferă jertfa ca să se-o retragă apoi, hotărârea tatălui care sfârşeste prin renunţare, dar mai ales un *desnodământ izbitor de precipitat*, dau întregului aparenţa ușurată a unui *desnodământ* de farsă.

Totuşi lucrarea a fost ascultată cu plăcere, mulţumită glumelor ne alocuri bine reuşite, mai ales datorite felului cum au fost spuse. Un ansamblu dintre cele mai bune în frunte cu însuşi d. Leonescu au servit piesei tot ce-au avut mai de seamă ca mijloace scenice, salvând în parte buna ei reputaţie.

Nu pot să trec cu vederea pe generalul în rezervă a d-lui Achile, cu şi figurinele d-lor Toneanu, Mihalescu, şi celorlalţi. La rândul ei d-ra Filotti, a dat tot ce se putea cere unui rol atât de ingrat, ca acela al fiicei lui Roteanu, iar bunicul, — care ţinea să întregască lipsurile prin patetic, — ar fi putut lipsi cu totul.

O foarte demnă iniţiativă pentru teatrul Naţional, este că în Marşile lui clasice, nu a uitat să pe morţii b-luștri. „Răzvan şi Vidra” reprezentată cu acest prilej, a fost un succes hotărâtor pentru izbândă iniţiativă.

Conu Leonida

La 25 Noembrie a.c.

VA AVEA LOC

Tragerea MARILOR PREMII

Oferite de ziarul „UNIVERSUL“ abonaților săi.

Se va câștiga

Vila de la Sinaia

precum și alte numeroase obiecte de mare valoare

La această tragere vor participa toți acei ce se vor abona cu începere de azi, și până în ziua de 24 Noembrie orele 12 noaptea.

Grăbiți-vă

și vă abonați. căci cu un abonament la

„UNIVERSUL“

puteți deveni proprietar al unei frumoase

VILE LA SINAIA

anume construită pentru abonații noștri

Pretul abonamentului a rămas neschimbat

Un an 18 lei. Șase luni lei 9,15. Trei luni lei 4,65.